

LINEA MERIDIONALIS

Az egri csillagásztorony – a Specula – 1776-ban kezdte el működését. Akkor Kelet-Európa egyik legjobban felszerelt csillagvizsgálója volt. A királyi csillagász, Hell Miksa (1720-1792) bécsi és londoni távcsőépítő műhelyekből szerezte be a kor legkiválóbb csillagászati mérőeszközeit. Tervei alapján készült el a híres egri délvonal is. A mai napig működőképes állapotban megtekinthető az Eszterházy Károly Egyetem Csillagászati Múzeumában.

A három sávból álló, észak–dél irányba tájolt *délvonal* szélessége 34 cm. A középső sáv carrarai márványlapokból, a két szélső sáv váltakozva carrarai márványból és tárkányi kristályos mészkőből áll. Átlós irányban szeli át a termet, ennek oka, hogy az épület fő-tengelye nem párhuzamos a földrajzi hosszúsági körrel.

A terem déli falán, a délvonal felett 5 m magasan van egy 10 mm átmérőjű kör alakú nyílás. A nyíláson bejutó napfény a terem padlózatán egy fényfoltot hoz létre, ami tulajdonképpen a Nap kivetített, fordított állású képe. (Az egészet úgy tekinthetjük, mint egy óriási méretű lyukkamerát.) A padlón megjelenő fényfolt nyugatról keleti irányban 3 cm/perc sebességgel halad, és amikor a

(FOTÓ: KAKUK DÁNIEL)

(FOTÓ: ZOLLER GÁBOR)

márványsáv közepére ér, akkor van Egerben napórai dél. Vagyis a berendezés tulajdonképpen egy speciális napóra, ami kizárólag a delet méri. Ennek időpontja az év folyamán folyamatosan változik. Téli időszámítás szerint 11 óra 25 perc és 11 óra 55 perc között következik be Egerben.

Hell a mérés pontosságát továbbfejlesztette a márványsáv középvonalában kifeszített selyemzsinór segítségével. Az észlelőnek azt kellett figyelnie, hogy a mozgó fényfolt jobb és bal oldali pereme mikor érinti a selyemzsinórt. A két időpont átlaga adta meg a napórai dél pontos idejét.

A fénynyaláb, a Nap delelési magasságának megfelelően nyáron meredekebb, télen laposabb szögben érkezik be. Emiatt a fényfolt átvonulásának a helye is változik, hol közelebb, hol pedig távolabb esik a meridiánvonal déli végétől. A vízszintes irányban végigfutó délvonal, a terem mérete miatt, nem elegendő hosszú a téli napforduló környékén beeső napsugár felfogására, decemberben és januárban az északi függőleges falon folytatódó márványsávon halad át a fényfolt.

VASNÉ TANA JUDIT, VIDA JÓZSEF